

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β' - ΕΤΟΣ Α' (16^{ον})

Αθήναι, Σάββατον 15 Δεκεμβρίου 1918

ΑΡΙΘ. 1 (610)

ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ ΤΗ ΔΙΑΚΟΠΗ

Τὸ σταμάτημα τὸ «Νουμᾶ» ποὺ οἱ σημερινοὶ του ἐκδότες τὸ θελήσανε προσωρινῇ διακοπῇ καὶ ὄχι παντοτινὸ σταμάτημα, εἶταν καὶ φυσικὸ καὶ βίαιον μαζί. Φυσικὸ, γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα εἶχαν ἀρχινήσει ν' ἀναδίνουν τοὺς καρπούς τους καὶ ὅλα γύρω προμηνοῦσαν τὸ γλῆγορον καὶ τελειωτικὸ θρίαμβόν τους· καὶ βίαιον, γιὰ τὸ ἐκδότης του ἀηδισμένος πᾶν ἀπὸ τὴν ἀγρία, ὑπουλη καὶ συστηματικὴ ἀντίδραση ποὺ βρισκε σὲ κάθε βῆμά του, ὄχι ἀπὸ τοὺς ἀντιθετοὺς, μὰ ἀπὸ τοὺς δικούς του, ποὺ κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα ὁ ἴδιος τοὺς δημιούργησε καὶ εἰδωλα τοὺς ἔστησε καὶ νύχτα μέρα τοὺς λιβάνιζε, ἀηδισμένος ἀπὸ τὴν ἀντίδραση αὐτῶν τῶν παράξενων ἀνθρώπων, ποὺ ὁ καθένας τους γιὰ τὰ προσωπικά του μονάχα νοιζότανε καὶ θυσιάζε γι' αὐτὰ τὸ ζήτημα τὸ γενικόν, ἐπέταξε τὸ «Νουμᾶ» ἀπὸ πᾶν ἄνθρωπον ὡς ἓνα βάρος περιττό, ὡς ἓνα τελευτήσιο βουνὸ ποὺ τοῦ πλάκωνε δεκαπέντε χρόνια τὰ στήθια του καὶ δὲν τὸν ἀφινε νὰ ἀναπνεύσει λεύτερα.

Ἡ ἀλήθειά εἶναι πὼς τὸν πόνεσε κάπως τὸ σταμάτημα αὐτό. Στὸν «Ἐπίλογο» τῆς πρώτης περιόδου, ποὺ δημοσιεύθηκε στὸ τελευταῖον φύλλον τοῦ (20 τοῦ Μᾶη 1917), κάτω ἀπὸ τὰ μισοὺς λόγια του βαριοβογγάει ἡ πίκρα καὶ τὸ παράπονον. Μὰ τὸ κάτω κάτω τί σημαίνουν ὅλα αὐτά; Κάθε ἀγώνας ιδεολογικός, ποὺ γίνεται ὄχι ἀπὸ ὑπολογισμό, μὰ ἀπὸ πίστη καὶ μὲ ἀγνότητα, ἔχει τίς πίκρες καὶ τὰ φαρμάκια του. Τὸ ζήτημα εἶναι ὁ ἀγώνας νὰ τραβήξει μπροστά, νὰ στεφανωθεί μὲ τῆς νίκης τὸν κότινον. Καὶ ὁ «Νουμᾶς» τὴ χάσκει τὴ μεγάλῃ αὐτῇ χαρᾷ. Ἡ ζωντανή μας γλῶσσα ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὸ Ἐπίσημον Κράτος καὶ τῆς ἀνοιχτήκανε διάπλατες οἱ πόρτες τῶν σχολείων καὶ οἱ ψυχῆς τῶν παιδιῶν μας. Κ' ἡ χαρὰ του γίνεται ἀκόμα μεγαλύτερη ὡς συλλογίζεται πὼς στὴν ἐκπαιδευτικὴ καὶ ἀπολυτρωτικὴ αὐτῇ ἀναγέννηση πρωτοστατοῦν οἱ κ. κ. Γληνός, Δελμούτσος, Μ. Τριανταφυλλίδης, καὶ οἱ τρεῖς τους βγαλμένοι ἀπὸ τίς στήλες τοῦ «Νουμᾶ» καὶ ποτιζόμενοι ἴσαμε τὸ μεδοῦλι μὲ τὴν ἰδεολο-

γία του. Ὅ,τι ἐκίρυνε δεκαπέντε χρόνια ὁ «Νουμᾶς» ἔρχονται οἱ τρεῖς αὐτοὶ ἐπιστήμονες καὶ τὸ ἐφαρμόζουν σήμερον. Ὅ,τι ἔσπειρε, τὸ θερίζουν. Καὶ ὁ «Νουμᾶς» κρουφοκαμαρώνει βλέποντας πὼς ὁ σπόρος του εἶταν ἀγαθὸς καὶ τὰ δρεπάνια τῶν θεριστῶν ἀκομισμένα.

Ἔτσι ὁ «Νουμᾶς» μπαίνοντας, μὲ τὸ σημερινὸ φύλλον, στὴ δευτέρα του περίοδο, δὲν ἔχει πᾶν νάγωνιστεῖ γιὰ τὴ γλῶσσα. Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα τὸ θεωρεῖ λυμένο. Ὅλοι μας λίγο πολὺ, εἴμαστε δημοτικιστές. Ἄν μερικοὶ θέλουν νάβωι δημοτικιστάδες καὶ ἄλλοι νάβωι δημοτικισταί, δικὸς τους λογαριασμός. Ὁ «Νουμᾶς» δὲν ἔχει καμιά διάθεση νὰ παῖξει ῥόλον γραμματοδιδασκάλου καὶ νὰ διδάξει τὴ δημοτικιστικὴ ὀρθογραφία. Ἄς γράφει ὁ καθένας ὡπὼς θέλει, ὡπὼς ξέρει καὶ ὡπὼς τὸν συμφέρει τὴ δημοτικὴ. Ὁ «Νουμᾶς» δὲ θὰ τὸν ἐνοχλήσει καθόλου. Ἔχει ἄλλα ζητήματα μεγαλύτερα καὶ γενικώτερα νὰ κοιτάξῃ. Ζητήματα ποὺ τὰ γέννησε καὶ ποὺ τ' ἀντρεῖσκει, καὶ ποὺ σήμερ' αὔριο θὰ τοὺς δώσει σάρακα καὶ ὄστα, ὁ ἀγριὸς αὐτὸς πόλεμος ποὺ τὸν ξατόλυνε ἢ μανιασμένη ἀπολυταρχία κατὰ τοῦ κόσμου σὰ μιὰ βροσιά, σὰ μιὰν ἄρνηση τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ μαζί. Καὶ τὰ ζητήματα αὐτὰ ποὺ ἀρχισαν νὰ κρουφοσαλεύουν καὶ στὴ χώρα μας, θ' ἀποτελέσουν τὴ βάση τοῦ νέου ἀγώνα του.

Ἐκτὸς ὅμως ἀπ' αὐτά, ἔχοντας τὴ γλῶσσα γιὰ μέσο πᾶν καὶ ὄχι γιὰ σκοπὸ τοῦ ἀγώνα του, θὰ ἐπιδιώξει, ὅσο τοῦ ἐπιτρέψουν οἱ δυνάμεις του, νὰ φέρει μιὰ κινούρια ἀντιση στὴ σύγχρονη λογοτεχνία, μιὰ ἀντιση ποὺ νὰ πηγάζει ἀπὸ ψυχικὴ εἰλικρίνεια καὶ ἀπὸ πνευματικὴ νηφαλιότητα—δὺν ἀγαθὰ ποὺ ἀργὰ καὶ ποὺ νὰ τὰ βρεῖ κανεὶς σήμερον, καὶ μάλιστα στοὺς νέους μας, καὶ ποὺ μιὰ μέρα θὰ δώσουν καὶ στὴ λογοτεχνία μας καὶ κάποιαν ἐλληνικότητα, ποὺ ἂν ὀλότελα δὲν τῆς λείπει, δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τ' ἀρνηθῇ πὼς καὶ δὲν τῆς περισσεύει.

Θαρρῶ πὼς σώνουν αὐτά. Τ' ἄλλα θὰ φαίνονται ὅσο τὸ φύλλον θὰ ἐξελίσσεται.

Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΥΜΟΘΟΗ

Μά ἐσὺ σὰ νὰ λουλούδιασες τὸ χάσμα
πᾶνοιξε τὰ γρηιο χέρι τοῦ σεισμοῦ!
Ψυχὴ, τί θέλεις ἀπὸ μὲ; Εἶσαι πλάσμα
ἢ τὸ φάντάσμα τοῦ ἀλιωτου καμποῦ;

Στοὺς βαλοῦς οὐρανοὺς τὸ ἀνάβλεμμά σου
καρφώνεται κ' ἐκείνοι ξεκινοῦν
γιὰ νάρθουν πιδ σιμά, τῆς ζωγραφιάς σου
πολεμώντας κορνίζες νὰ γενοῦν.

Στὸ πρόσωπό σου δυὸ στοιχιά κονεύουν,
δυὸ ἀζωγράφιστα μάτια λατρευτὰ
μάχονται μέσα ἐκεῖ καὶ βασιλεύουν
ἢ ἰσχύτα καὶ ἢ αὐγὴ ζευγαρωτὰ.

Καὶ τὰ χέρια σου τὰ λαχταρισμένα
καὶ τὰ χέρια σου τὰ λειτουργικά,
καὶ ὑψώνονται καὶ ἀνοίγονται γραμμένα
νὰ μοιράσουν καινούρια ριζικά.

Κορώνα τοῦ βραδιοῦ νά! τὸ φεγγάρι,
καὶ κορώνα εἰς' ἐσὺ τοῦ φεγγαριοῦ,
ἀπάνου ἀπ' ὄλα τῆς ψυχῆς ἢ χάρη
μὲ τὴν ἀχνα τοῦ μαργαριταριοῦ.

Στὴ δούλεψή σου καὶ καρδιές καὶ μοῖρες,
ἀνθεὶ καὶ ἢ πέτρα ἀπὸ τ' ἀκκούμπιόμα σου.
'Απὸ τοῦ Κολωνοῦ τῆνδόνια πῆρες
τὸ μίλημά σου.

1900

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΜΕΤΑΠΟΛΕΜΙΚΟΙ ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ

Ποιὰ θὰ εἶνε τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ τῆς πνευματικῆς δημιουργίας ὕστερ' ἀπὸ τὸν πόλεμο, τὰ ἰδανικά τοῦ ἀνθρώπου νοῦ στὴν περιοχὴ τῆς τέχνης; Προμαντεύει ἡ σκέψη μας τὸ καινούργιο βασίλειο τῶν ἰδεῶν, ποῦ ἴδρυσεν γι' αὐτὴν ὁ πόλεμος. Ἐνας κόσμος παλιός, γερασμένος συντρίβεται κ' ἐπάνω στὰ συντρίμια του θεμελιώνεται κάποιος ἄλλος. Δὲν παρουσιάζεται ἀκόμη συγκροτημένος, καθωρισμένος· ἀλλὰ μέσα στὸ γλυκὸ φῶς τῆς νέας ἀνατολῆς ξεχωρίζουμε καθαρὰ τὴν ὑπόστασή του. Ἴσως ν' ἀργήσουμε ἀκόμη κάμποσο καιρὸ ν' ἀντικρύσουμε τὸ τέλει φανέρωμά του· μὰ δὲ μᾶς λείπει καθόλου ἢ πίστη κ' ἢ πεποίθησι, πῶς τὸ φανέρωμα αὐτὸ θὰ γίνῃ μιά μερὰ, ὄχι καὶ παραπολύ μακρινή. Καὶ θὰ γίνῃ, ἐπειδὴ τὸ ἀντίθετο θὰ ἦταν πρᾶγμα ὅλος διόλου ἀφύσικο. Οἱ μεγάλοι πόλεμοι καὶ τὰ μεγάλα κοινωνικά ἀνακατώματα πάντα γίνονται ἀφορμὴ μεγάλης ἀλλαγῆς τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος.

Ποτὲ τὴν ἀνθρωπότητα δὲν τὴν ἐσυντάραξε τόσο δυνατὸς κλονισμὸς, ὅσο τώρα μὲ τὸν πόλεμον αὐτῶν ἐθνῶν. Ἴσως - ἴσως τέτοια μεγάλη κοινωνικὴ μεταβολή, σὰν τὴ σημερινή, νὰ μὴ τὴν ἐδοκίμασε μῆτε

καὶ μὲ τὸ φανέρωμα τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μ' ὅσο κ' ἂν ἀναποδογύριεν ἢ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ τὴν ψυχικὴ ζωὴ τῆς ἀνθρωπότητος, πάντα ὁ καινούργιος κόσμος ἐκράτησε παραπολύ μέρος κ' ἀπὸ τὴ ζωὴ τοῦ παλιοῦ. Ἀκόμη αὐτοὶ οἱ ἐρμηνευτὲς καὶ τιτλοῦχοι τῆς νέας θρησκείας, οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας τὰ σπουδαιότερα ἐπιχειρήματά τους γιὰ ν' ἀποδείξουν τὸ μεγαλεῖό της καὶ γιὰ νὰ τὴν στερεώσουν στὴ συνείδησι καὶ στὸ πνεῦμα τῶν ἀνθρώπων, τὰ ἐπιχειρήματά τους γιὰ τὴ μεγάλη ἠθικὴν ἀξία της τὰ ἔπαιρναν ἀπὸ τοὺς παλιότερους· φιλόσοφους καὶ ποιητὲς. Ὁ νέος κόσμος δὲν παρουσιαζόταν σὰν κάποιος ἐπαναστατικὸς ἀντικαταστάτης τοῦ παλιοῦ, ἀλλὰ περισσότερο σὰν φυσικὸς διάδοχός του. Οἱ γενικὲς ἰδέες κ' ἀρχὲς δὲν ἄλλαξαν καὶ πολὺ. Ἔμμεν ὅλος διόλου ἀπειραχτὴ ἢ ἰδέα τῆς κυβέρνιας τῶν λαῶν ἀπὸ ὄρισμένα άτομα, ἢ ἰδέα τῆς ὀρισμένης πατρίδας, ἢ ἰδέα τοῦ Κράτους καθὼς τὴν εἶχαν καθορίσει παλιότεροι νομοθέτες, γιὰ νὰ περιοριστοῦμε στὰ γενικώτερα. Εἶχεν εἰπεῖ ὁ Χριστὸς «μία ποιμνὴ καὶ εἰς ποιμνὴν» κ' ἄλλες ἀπολυτρωτικὲς διδασκαλίαι, ἀλλὰ μὲ τὸν καιρὸ τὰ λόγια του αὐτὰ ἐκρίθησαν οὐτοπία· κ' ἔτσι ἢ καθαρὸ κοινωνικὴ μορφὴ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἄλλαξε καὶ πολὺ (γιὰ νὰ μὴν εἰποῦμε καθόλου.)

Σήμερον ὅμως οἱ ἰδέες, ποῦ (καλλιεργημέναις κάπως συστηματικὰ καὶ ἐπίμονα ἀπὸ καιρὸ) ξεπροβαίνουν ὀρηκτικὲς κ' ἀπαιτητικὲς, προμηνῶν τὴν ἀληθινὴν κοινωνικὴν ἐπανάστασι, τὴν ἐπανάστασι ἐκείνη, ποῦ β' ἀλλάξη ὅλος διόλου τὴ μορφὴ τῆς ζωῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Δὲν εἶνε δύσκολο νὰ τὸ νοιώσουμε τοῦτο καθαρά, ἅμα στηλώσουμε λίγο προσεχτικὸ τ' αὐτὴ γιὰ ν' ἀκούσουμε στὸ καθαρὸ νόημά τους τίς φωνές, ποῦ ἀφίουν οἱ διάφοροι λαοὶ καὶ τὸ τρίξιμο ἀπὸ τὸ συγκλονισμὸ, ποῦ φέρνει ὁ δυνατὸς σεισμὸς τῶν ἰδεῶν. Τ' ἀντικρύζουμε τὰ καινούργια ἰδανικά τῆς ἀνθρωπότητος, μ' ὅσο κ' ἂν παλιότερες κυριαρχίαι στὸ νοῦ μας καὶ στὴ θέλησή μας προσπαθοῦμε νὰ μᾶς ἐμποδίσουν τὸ φανέρωμά τους. Ὁ διανοητικὸς μας κόσμος προετοιμάζεται, ἂν δὲν εἶνε κ' ἔτοιμος, γιὰ τὴν ἐρχομένη ἀλλαγὴ του. Πεποίθησες στερεωμέναις μέσα μας σαλεύονται σύρριζα καὶ λίγο θέλουν ἀκόμη γιὰ νὰ σωριαστοῦν τελειωτικὰ σὲ συντρίμια.

Ὅ,τι γίνεται στὴν κοινωνικὴ καὶ στὴν πολιτικὴν περιοχὴ, γίνεται καὶ στὴν καθαρὸν πνευματικὴν. Στὴν περιοχὴ τῆς πνευματικῆς δημιουργίας· στὰ γράμματα καὶ στὴν τέχνη. Καινούργιαι ἰδέαι κ' ἐδῶ καὶ καινοῦργια ἰδανικά. Ὁ φυσικὸς νόμος. Ἀλλάζουν οἱ συνθήκες τῆς ζωῆς, ἀλλάζει κ' ἢ ἐπίδρασις της στὸ πνεῦμά μας. Κ' ἔτσι γίνεται πολὺ φυσικὸ καὶ τὸ ν' ἀλλάξη κ' ἢ ἀντίληψή μας γιὰ κάποιες γενικώτερες ἀρχές, ποῦ κανονίζουν ἀκόμη σήμερον τὰ κύρια φανέρωματα τῆς πνευματικῆς ζωῆς μας. Συνακόλουθο στὴν ἀλλαγὴν αὐτὴν θὰ εἶνε καὶ τὸ γκρέμισμα ἀπὸ τὸ στηλοβάτη, ὅπου τοὺς εἶχαν στήσει οἱ αἰῶνες κ' ἢ ἀνθρώπινη κοίτη, κάποιον πρωταθλητῶν τῆς διανοητικῆς ζωῆς. Ποιητὲς καὶ λογογράφοι καὶ φιλόσοφοι καὶ καλλιτέχναι, ποῦ ὡς τώρα τοὺς θαυμάζουμε καὶ τοὺς νοιώθουμε σὰν δυνάστες τῶν στοχασμῶν μας καὶ τοῦ ἠθικοῦ μας, αἴριο, ἂν ὄχι καὶ σήμερον, θὰ μᾶς εἶνε ἀδιάφοροι ἢ τὸ πολὺ - πολὺ σὰν ἐποχῶν ὄλων ἄλλοι ἀντιπρόσωποι, ποῦ δὲ θάχουν καμιάν ἐπίδρασι ἐπάνω μας. Ὅταν οἱ ἰδέαι αὐτῶν, τὰ ἰδανικά τους, τὸ πνεῦμά τους δὲν ἀνταποκρίνονται στὸ δικό μας πνεῦμα, καὶ στὴ

ιδανικά μας και στις ιδέες μας, πώς είνε δυνατό νά-
χουν και την άπλυτη εκτίμησή μας; Πώς μπορεί νά
μᾶς συγκινούν και νά μᾶς εὐχαριστοῦν γιά νάχουν και
τὴ λατρεία μας, νά μᾶς γεννοῦν τὸν ἐνθουσιασμό τὸ
πρῶτο και σπουδαιότερο γνώρισμα, πού θεβαίωνει, ὅ-
τι ἕνα πνευματικὸ δημιούργημα εἶνε μεγάλο γιά μᾶς;
"Ὅ,τι δὲ μᾶς ἐνθουσιάζει δὲν ἀξίζει τίποτε γιά τὸ
πνευμά μας. Σήμερα π. χ. ἡ ἰδέα τῆς στενῆς πατρι-
δας συνταυτισμένη μετὴν ἰδέα τοῦ Κράτους, ἡ ἰδέα
τῆς πατρίδος, πού θέλει ἐχθρούς γιά νά τοὺς πολε-
μᾶῖ και νά τοὺς ταπεινώνη και νά τοὺς τιμωρῇ, ἀρχί-
ζει νά ξεπέφτη στήν κρίση μας και στὸ λογικὸ μας,
ἀρχίζει νά μᾶς φαίνεται σὰν κάτι ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνώ-
τερη ἠθικότητα τῆς ἀνθρωπότητος. Κι' ὅταν ἔχουμε
τέτοιαν ἀντίληψη τῆς ἰδέας τῆς πατρίδας, πὼς μπορεί
νά μᾶς συγκινήῃ ὁ πατριωτισμὸς ἔξωφρα τῶν «Περσῶν»
τοῦ Αἰσχύλου, ἢ ἡ πολυλογία τοῦ Σωκράτη στὸν Πλα-
τωνικὸ «Κρίτων» ἢ ἡ νοικοκυρεμένη πολιτικὴ ἐλε-
γεία τοῦ Σόλων ἢ τὸ θυμωμένο τραγοῦδι τοῦ Ντερου-
λέντ ἢ ὁποιοδήποτε παρόμοιο ἔργο, καθὼς κι' ὁποιοδή-
ποτε ἄλλο πνευματικὸ δημιούργημα, βγαλμένο ἀπὸ ἰδε-
ολογία, πού σήμερα ἢ αὔριο δὲ θὰ τὴν τιμοῦμε; Γίνε-
ται τώρα μιὰ ἀληθινὴ κοινωνικὴ ἐπανάσταση, πού
γερμερίζει σὲ συντριμια παλιὰς και κυριαρχεῖς ἰδέες.
Τὴν ἐπανάσταση αὐτὴ πού τὴ βλέπουμε γύρω μας κ'
ἐπάνω μας και πέρα και παντοῦ δὲ μπορεῖ παρὰ νά τὴ
γνωρίσουμε σ' ὅλο τὸ πλάτος τῆς γῆς νά δεικνύομε
κι' ὄλες τὶς ἐντέλειές τῆς, τόσο στήν κοινωνικὴ και πο-
λιτικὴ ὁσο και στήν καθαυτὸ πνευματικὴ ζωὴ μας.

ΗΛ. Π. ΒΟΥΤΙΕΡΙΑΝΣ

„ΚΟΚΚΙΝΟΙ ΚΡΙΝΟΙ“

ΑΝΩ ΚΙΟΥΛΛΑΗ

Στὸ συμπολεμιστὴ και ἀγαπη-
μένο μου φίλο "Αγη Λεβέντη"

Χωριό, μετὴν ἀγοάμπελι ζωομένη γύρα-γύρα
Στὰ γαλαμμένα σπῆτια σου και στὸ λευκὸ ἐξωκλήσι,
Ποιὰ μοῦτρα τάχα σὺ κρατᾶς τὴ σφαλισμένη θύρα
Και δὲν μπορεῖ σὴν "Ἀνοιξὴ κάποια ζωὴ νά ἀρμήσει;

Ποιὰ μοῦτρα τάχα, ποῦς καημὸς οὐρανοκαλύπτης;
Ποιὸ κλίμα πού δὲν τᾶκουσε τὸ πρῶτο χεῖρόν;
Ποιὸ γέλιο, ποιὸ φτερούγισμα, ποῦς ἀπίερος σπονδαίτης;
Τὰ μουσεμμένα του φτερά βαθειά σου ἀναδιπλώνει;

Κάτου γελῶνε οἱ "Ἐρωτες κι ἀνθοῦνε τὰ τραγοῦδια.
"Ὁ κάμπος εἶναι ἀπέραντος σὰν τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου
Και στὸ βοσδάκι τ' ἀλαφρὸ πετοῦνε τ' ἀγγελόδια
Σὰν πεταλοῦδια ὀλόχρυσά σὴν ἀ-θήνη τοῦ τόπου.

Ἐκεῖ τὸ γέλιο εἶναι πηγὴ κι ἐδῶ τὸ κλίμα βροχῆ.
Τὸ κυπαρίσσι τὸ λυγρὸ σὰ φάντασμα τοῦ χρόνου
Τὴν τραγικὴ σκορπᾶει κρᾶνη στὴ ματωμένη δόση,
Και πάλι μαῦρο ἀρθάνεται τὸ σῆμα τοῦ πόνου.

Στὰ σπῆτια, στὰ γαλαμάτα, στὸ φράχτη ἐκεῖ, στὰ δάση.
Κρᾶζει τὸ δάσμοιο πουλὶ τοῦ πόνου και φωνάζει.
Καλεῖ τὴν ἀνοιξὴ ζωὴ στὸ ἐρωτικὸ γιορτάσι
Τῆς ἀνοιξῆς πού ὠρμάσε στὰ γύρω και γιορτάζει.

Τοῦ κάμου! Μέσα στὸ χωριὸ κατάρα σπάει τὸ κλίμα!
Ψηλὰ τὰ σπῆτια, πὸ ψηλὰ τὰ δέντρα, μὰ βαθειά του
Μαυρολογεῖ τὸ σύννεφο τῆς ἐρημίας, κι' ἀντάμα
Περναεῖ σὲ γάλκιο ἄλογο τὸ πνεῦμα τοῦ θανάτου.

Ο ΙΔΡΥΤΗΣ ΤΗΣ ΣΟΣΙΑΛ-ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

[Τώρα πού γίνεται τόσος λόγος γιά τὴ Γερ-
μανικὴ σοσιαλδημοκρατία, νομίζομε πὼς εἶναι
πολύ ἐπίκαιρο νά διαβάσουν οἱ ἀναγνώστες τοῦ
«Νουμά» μερικὰ χαρακτηριστικὰ σημεῖα ἀπὸ τὴ
βιογραφία τοῦ ἰδρυτῆ τῆς Φερδ. Λασσάλ. Τὰ
σημεῖα αὐτὰ εἶναι παρμένα τὰ περισσότερα ἀπὸ
ἕνα σχετικὸ βιβλίον τῆς γυναίκας ἐκείνης, πού
ἔξ αἰτίας τῆς ἐμονομάχουσε και πέθανε ὁ Φερδ.
Λασσάλ. ἔχοντας γιά βάση τὸ βιβλίον αὐτὸ ὁ
Γάλλος κ. Jean de Liniers ἔγραψε μιὰ μελέτη
με τὴν τίτλο: «Ὁ Λασσάλ και ἡ Κα ντέ Ρακο-
βίτσα». πού τὴ δημοσιεύομε ἐδῶ].

Ἄντὶ νά πᾶτε ὁλοῖσα μετὸ ἡλεκτρικὸ τραῖνο ἀπὸ
τὴ Γενεύη ἴσαμε τὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ Σαλέβ,
κατεβῆτε ἀνάμεσα στὸ Βεϊριέ και Κολλόν, στὸ σταθ-
μὸ τοῦ Μπὸς-σεϊ-Κρεβέν. Πᾶστε τότε τὸ δρόμο μέσα
στ' ἀμπέλια, πού κατόπι περνάει ἀνάμεσ' ἀπὸ τὰ με-
γάλια δέντρα ἐνὸς δάσους. Σὲ λίγο ὁ δρόμος τραβᾶει
κατὰ μᾶκρος στὸ «Διαβολόβαλτο», ἕνα βάλτο ἀπὸ
μαῦρο και σάπιον νερό. Λίγα βήματα μαζύτερα νά
σας σ' ἕνα γυμνὸ μέρος τοῦ δάσους, ἐκεῖ μετὴ στήν
πυκνὴ γλόχη ἐνὸς ἀπλόχωρου λιβαδιοῦ ὑψώνεται κά-
ποιος σωρὸς ἀπὸ πέτρες, πού μόλις ἔχει ἐνὸς μέτρου
ὑψος. Ὅποιος δὲν τὸ ξέρει ἀπὸ πρὶν, δὲ θὰ παρατη-
ρήσῃ τὴ μισοσβυσμένη τούτη ἐπιγραφή:

ΦΕΡΔ. ΛΑΣΣΑΛ

ΓΕΝΝΗΘΗΚΕ ΣΤΙΣ 11 ΤΟΥ ΑΠΡΙΛΗ 1825

ΠΕΘΑΝΕΝ ΥΣΤΕΡ' ΑΠΟ ΜΟΝΟΜΑΧΙΑ ΣΤΙΣ 31 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 1864

Ἡ τοποθεσία εἶναι Γαλλικὸ ἔδαρος. Οἱ ἀντίπαλοι
ἔτσι μποροῦσαν νά γυρίσουν στὴ Γενεύη χωρὶς ν'
ἀνησχοῦν ἐξ αἰτίας τῆς μονομαχίας τους.

Ὁ Λασσάλ ὁ μέγας δημεγέρτης, ὁ θεμελιωτὴς
τῆς Γερμανικῆς σοσιαλ-δημοκρατίας, ἐπῆγε νά σκο-
τωθῆ ἐκεῖ —ἀπὸ ἕνα νέο Ρομᾶνο, πού ποτὲ στὴ ζωὴ
τοῦ δὲν εἶχε πιάσει ὄπλο— και γιά μιὰ γυναῖκα.

Ἡ ἡρώδα τοῦ δράματος αὐτοῦ ἦταν κάποια κόρη
γοητευτικῆς ὁμορφιάς, ἡ Ἐλένη ντέ Ντένιγκες. Ἀπὸ
τὸ γάμο τῆς μ' ἐκείνον ἀπὸ τοὺς δύο ἀντίπαλους,
πού ἔζησεν, ἔγινε σὲ λίγο Κυρία ντέ Ρακοβίτσα. Αὐτὴ
στὰ 1879 ἐτύπωσε τὴν ἱστορία τοῦ μοιραίου δεσμοῦ
τῆς μετὸ Λασσάλ.

Κατόπι ἡ κυρία Ρακοβίτσα ἐπαντρεύτηκεν ἕνα
Ρῶσσο λόγιον, τὸν κ. Σχέβιτς κ' ἐξοῦσε μαζί του
στὸ Μόναχο. Ὑστερ' ἀπὸ πενήντα χρόνια κι' ἀφοῦ
τὸ χιόνι τῶν χρόνων εἶχε διώξει τὸ χρυσαρένιο χρώμα
τῶν μαλλιών τῆς, τ' ὄνομά τῆς ἀρχισε νά ξαναγυρί-
ζῃ στὸ στόμα τῶν ἀνθρώπων ἐπειδὴ ἐτύπωσε ξανά
ὅλη τὴν ἱστορία τῆς ζωῆς τῆς και τῆς σχέσης τῆς μετὸ
τὸ Λασσάλ. Στ' βιβλίον τῆς ἐξὸν ἀπὸ τὴν ἐρωτικὴ
τῆς ἱστορία μετὸ Λασσάλ δίνει πληροφορίες σὲ κάθε
σελίδα γιά πολλοὺς ἀνθρώπους πού στὸ δέματον ἕνα-
τον αἰῶνα εἶχαν κάποιο ὄνομα στήν πολιτικὴ, στίς
τέχνες ἢ στὸ θέατρο.

Ὁ πατέρας τῆς Ἐλένης, ὁ βαρῶνος ντέ Ντένιγκες
ἦταν προτεστάντης Πομερανός. Ἡ δραστηριότητά
του, ἡ ἐξυπνάδα του τὸν εἶχαν ἀνυψώσει ἴσαμε τίς
πὸ λαμπρὲς θέσεις. Ἀπλὸς ὑψηλῆς στὸ Πανε-
στήμιον τοῦ Βερολίνου, ἀλλὰ προστατευόμενος τοῦ
Οὐίπολντ, ἐκίνησε τὴν προσοχὴ τοῦ διαδόχου τῆς
Βαυαρίας Μαξιμιλιανοῦ, πού ἀμέσως τὸν ἔφερε στὸ
Μόναχο σὰν παιδαγωγὸ και σὰν φίλον. Ὅταν ὁ Μα-
ξιμιλιανός Β' ἔγινε βασιλεὺς, τὸν ἐπῆρε γιά σύμβουλον

και ποτε δεν παρᾶλειψε νὰ τίνε συμβουλευέται γιὰ τὴν ἐκλογή τῶν καθηγητῶν, τῶν μελῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ τῶν Ἀκαδημιῶν. Μὰ ὁ γραμματισμένος αὐτός, αὐτός ὁ πολύξερος, αὐτός ὁ τέλεια «τίμιος ἄνθρωπος», ὅπως θάλεγαν στὸ δέκατο ἔβδομον αἰῶνα, ἦταν, καθὼς φαίνεται πολὺ ἄμελος οἰκογενεϊάρχης καὶ πατέρας ἐπὶ τῶν παιδιῶν. Ἡ Ἑλένη γράφει: «δὲν πιστεύω ἕως τὰ δεκάξη χρόνια μου νὰ εἶπα μαζί του περισσότερες ἀπὸ χίλιες λέξεις.»

Ἡ Κυρία ντὲ Ντένιγκες ἦταν κόρη ἑνὸς Ἰσραηλίτη Τραπεζίτη. Δὲ φαίνεται νὰ εἶχε κ' αὐτὴ περισσότερη ἐπίδραση στὰ παιδιά της. Ἡ μητέρα ἐξαφανίζοταν μπροστὰ στὴ μεγάλη κυρία, τὴν ἀπασχολημένη μετ' ὅ νὰ δέχεται πολὺ τὴ λαμπρὴ κοινωνία, πὺ ἐσύγγαζε στὰ σαλόνια της.

Ἡ Ἑλένη γεννήθηκε στὰ 1843. Στὰ μικρὰ της χρόνια ἔπαιξε μαζί μετ' ὁ πρίγκιπα διάδοχο τῆς Βαυαρίας, τὸ μελλοῦμενο Λόεγκοιν Λουδοβίκο Β'. Ἀλλὰ τί διάβολος πὺ ἦταν αὐτὴ! Μιὰ μέρα τοὺς ἔπιασαν σὲ μιὰ φιλονικία νὰ τραβιοῦνται ἀπὸ τὰ μαλλιά. Ἦταν τόσο ὠραία τὰ μαλλιά της, πὺ εἶχαν ἕνα χρώμα κόκκινο σὰν φωτιά κ' ὄλο μπουκλές. Ὁ Ἄντερσεν, ὁ τρυφερός διηγηματογράφος, πὺ ἦταν οἰκογενειακὸς τὸς φίλος, εὐχαριστιόταν ν' ἀφίρητα δάχτυλά του νὰ παίξουν ἀνάμεσα στὰ μαλλιά της, ὅταν τὴν ἐκάθιζε στὰ γόνατά του, λέγοντάς της ἄμορφες ἱστορίες, καὶ ὁ ζωγράφος Κάουλμπαχ νὰ τὴν παίρνῃ γιὰ μοντέλο. Ὅπως ἀκόμη μᾶς λέει ἡ ἴδια, ἕξη χρόνων ἄφισε τὶς κούκλες της γιὰ νὰ παραμονεύῃ τὰ ζευγάρια πὺ ἐφιλητοῦσαν, τῆς ἄρεσε νὰ τὰ βλέπῃ πὺ ἐφιλιῶνταν, νὰ βλέπῃ τὶς ὑποπτες χειρονομίες, ἀναζητοῦσε τὰ μικρὰ ἀγῶρια καὶ τὰ πειράγματα τοὺς....

Σὲ λίγο ἡ ζωὴ δὲν εἶχε πιά μυστικά γιὰ τὸ παιδί αὐτό· δέκα χρόνων ἔμαθεν ἀπὸ μιὰ φιλενάδα της, πὺ εἶχε πρόωρα παντρευτῆ, ὅλα τὰ μυστήρια τῆς νύχτας τοῦ γάμου. Καὶ τοῦτο ἦταν γι' αὐτὴ μιὰ εὐκαιρία νὰ βεβαιώσῃ τὶς φεμινιστικὲς θεωρίες της. Ναί, σὲ ἡλικία δέκα χρόνων διεκδικοῦσε τὸ «δικαίωμα τῆς εὐτυχίας!» Ἀκούε τὰ παράπονα τῆς φιλενάδας της «ὅτι δὲν ἦταν αὐτὴ ἡ πρώτη, πὺ ὁ ἄντρας της τῆς ἐγνώριζε τὴν ἡδονή, κ' ὅτι εἶχε κάμει τὸ ἴδιο πρᾶγμα καὶ σ' ἄλλες» καὶ τὴν ἐμάλων ἔτσι: «Γιατί δὲν κάνεις τὸ ἴδιο; Δὲν μπορείς νὰ κάνῃς ὅ,τι σοῦ ἀρέσει; Θάθελα νάβλεπα ποιὸς θὰ μπορούσε νὰ μ' ἐμποδίσῃ! Τί με μέλει γιὰ τὸ τί λέει ὁ κόσμος, μπροστὰ στὸ δικαίωμα, πὺ ἀναγνωρίζω στὸν ἑαυτό μου.... Ἄν τὸ πρᾶγμα ὑπάρχῃ στὴ φύση τοῦ ἀντρα, καθὼς σοῦ τὸ διηγήθηκα ὁ σύζυγός σου, γιατί νὰ μὴν εἶναι καὶ στὴ δική μας; Ἡ γυναῖκα ἔχει τὸ ἴδιο φυσικὴ τὴν ἀνάγκη τῆς αἰσθησης...»

Τὸ κοριτσάκι ὠρισμένως γιὰ τὴν ἡλικία του ἦταν πολὺ προοδευμένο καὶ ἔτσι δὲν ἐδίστασαν, ὅταν ἔγινε δώδεκα χρόνων νὰ τὸ ἀρραβωνιάσουν μ' ἕναν Ἰταλὸν ἀξιωματικὸν σαραντάρη κ' ἄσχημο σὰν μαῖμου. Διαπλασμένη σὰν γυναῖκα καὶ γλυκεῖα μετ' ἡν εὐγενικὰ κατατομὴ της, τὰ ζωρόχρωμα μαλλιά της τὸν ζυπνημένο νοῦ της, ἐδοκίμασε τέσσερα χρόνια τὰ χάρδια τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ αὐτοῦ, πὺ τῆς ἔφερνε τρόμο. Εἶδεν ὅμως τέλος ὁ Ἰταλὸς ὅτι δὲν τοῦ ταίριαζε τὸ κορίτσι καὶ ἀποτραβήχτηκε: Κ' ἔτσι ἡ Ἑλένη πηγαίνει στὴν Νίτσα, ὅπου πολὺ γλῆγορα γίνεται ἡ βασίλισσα κάθε τρέλλας. Συναναστρέφεται ἐκεῖ τοὺς πῦν παράξενους τύπους τῆς κοσμοπολιτικῆς καὶ λαμπρῆς αὐτῆς κοινωνίας. πὺ τῆ

λίγο στὸ περιθώριο τῆς ἀστικῆς κοινωνίας, καὶ πὺ τὴν σκανδαλίζουν τὰ τσουγγούσματα τῆς Ἑλένης μετ' ἡθικῆ. Συναπαντᾶει ὅμως ἐκεῖ καὶ ἐνδιαφέρουσες φυσιογνωμίες, καθὼς τὸ Μέγερομπερ, τὸ Ντίκενς, τὴ μεγάλη Δούκισσα Ἑλένη τῆς Ρωσσίας, τὸ λόρδο Μποῦλβερ Λίττον καὶ τὸ βασίλεα Μᾶξ τῆς Βαυαρίας. «Ἀλλοίμονο! τὰ χρόνια αὐτά, λέει ἡ ἴδια, εἶχαν πολὺ ἀξιοθηρήτη ἐπίδραση στὴ ζωὴ μου. Ἔχασα τότε, χωρὶς νὰ τὸ ξανάβρω ποτέ, τὸ σωστὸ μέτρο γιὰ νὰ ἐπιτιμῶ γερμανικὰ τὸ καλὸ καὶ τὸ κακό, πὺ εἶναι ἠθικὸ καὶ πῦν δὲν εἶναι!»

Μολαταῦτα, ἀνάμεσα σὲ δυὸ βάλς, ἡ ὠρα τοῦ ἐρωμένου ἐσήμανεν ὁ πρῶτος δεσμός! Ἦταν ἕνας νέος ἀξιωματικὸς τοῦ Ρωσικοῦ ναυτικοῦ, «ἕνα ἀληθινὰ ἀναμμένο μναλό»... «Ξελογιαστής; ὄχι» λέει ἡ ἴδια «ὁ πόθος ἔβριξε τὸν ἕνα στὴν ἀγκαλιά τοῦ ἄλλου τὶς δυὸ αὐτῆς ὑπαρξες, πὺ ἦταν ὅλες νιᾶτα. Ὅχι πάθη, ὄχι ἔρωτας ἀληθινός, ὄχι. Ἀλλὰ ἕνα σπρώξιμο πρὸς τὸν ἔρωτα, πρὸς καθετὶ πὺ εἶναι ὠραίο, πὺ εἶναι θεομῶ.»

Ὅταν ἀργότερα ὁ Λασσάλ τὴν ἐρώτησε γιὰ τὴν περασμένη ζωὴ της, τὸν ἔκαμε νὰ νοιώσῃ, ὅτι ἡ ἐρώτηση δὲν ἐτεκόταν στὴν κοινωνικὴ θέση της καὶ τὸν παρακάλεσεν: «Ἄς μὴ ἀνασκαλεύουμε τὴ στάχτη τῆς Πομπηίας!» Ἄλλ' ἡ κυρία Ραοβίτζα μιλεῖ «γιὰ τὰ πολλὰ ἐγκλήματά της ἐναντίον τῆς ἁγίας Γερμανικῆς ἠθικῆς.» Πολλά τὰ ἐγκλήματά της, ἀλλὰ πόσα; Ἄς μὴ ἐπιμείνουμε στὴν ἐρώτηση.

Ἐσίμωσαν ὅμως τὰ χρόνια, τὰ μεγάλα περιστατὰ πὺ ἀναποδογύρισαν τὴ ζωὴ της. Στὰ 1861 ἡ Ἑλένη ντὲ Ντένιγκες φεύγει γιὰ τὸ Βερολίνο κ' ἀρχίζει νὰ συγγάζῃ στὸ Πανεπιστήμιο λίγο, στὰ θέατρα καὶ στὰ σαλόνια πολὺ. Πρέπει νὰ προστέσουμε στὸ ἐνεργητικὸ της, ὅτι ἦταν σημαντικὰ μορφωμένη κ' ἀπὸ πολλὰ διαβάσματα, κ' ἀπὸ ὅσα εἶχε κρατήσει ἀπὸ τὶς συνομιλίες καὶ τὶς συζητήσεις πὺ ἐγίνονταν ἐμπρὸς της. Ἐνα βράδυ σὲ κάποιο χορὸν ἐγνώρισεν ἕναν ἀξιωματικὸ Κόρφ, γαμπρὸ τοῦ Μέγερομπερ. Γοητευμένη ἀπὸ τὴν πρωτοτυπία του τοῦ ἔδωκεν ὅλη τὴν ἐμπιστοσύνη της καὶ σὲ λίγο ἐμιλοῦσε μαζί του, ὅπως δὲ θὰ τολμοῦσε νὰ μιλήσῃ μετ' ἕναν ἄλλον: «Εἶναι τόσο πίσω ὄλοι τοὺς στὸ Βερολίνο!» Σάφνου ἐνῶ ἀρχίζει νὰ τοῦ λέῃ κάποια γνώμη της παράτολμη, ἐκεῖνος τῆς εἶπε: «Γνωρίζετε τὸ Λασσάλ;»

— Ὅχι! ποιὸς εἶναι;»

— Μπᾶ! τὸν γνωρίζετε! Μόνο μιὰ γυναῖκα πὺ τὸν γνωρίζει καὶ συμμερίζεται τὶς ἰδέες του εἶναι ἱκανὴ νὰ μιλήῃ ὅπως ἐσεῖς.

— Μὰ ὄχι! σᾶς βεβαιῶνα. Ποιὸς εἶναι, πέτε μου!»

Ὁ Κόρφ δὲ θέλει νὰ τὴν πιστέψῃ. Ἐκεῖνη ἐπιμένει, θυμόνει. Τέλος τῆς λέει ποιὸς εἶναι ὁ Λασσάλ αὐτός, πὺ ἔχει ὅλες τὶς ἰδέες του· μὰ ἡ συνομιλία τοὺς κόβεται ἀπτότομα.

(Ἔχει συνέχεια)

JEAN DE LINIÈRES

Μετάφραση Η.

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΑ

Ἀπόψε πάλι ὁ Ὑμητικὸς λουμένος στὸ φεγγάρι

Ὅλο ἁρμονία κ' ὄλο φῶς. Τὸ κάθε του λιθάρι

Νὰ τὸ φιλήσω λαχταρῶ καὶ νὰ τὸ προσκυνήσω.

... Θεοὸ βουνὸ τῆς Ἀτυκῆς, πῶς νὰ σὲ τραγουδήσω;

X. ΜΟΛΙΝΟΣ